

I sensurens

Den chilenske filmen *Stem nei* har norgespremiere 8. februar. Her blir vi presentert for det interessante dilemmaet: Hvordan vinne velgere i et diktatur?

Fortid. Den 11. september 1973 fant det sted et kupp som skulle polarisere hele Latin-Amerika for flere tiår, da de militære i Chile styrte den lovlige valgte president Salvador Allende. Mot slutten av 1980-tallet var så dette regimet – ledet av general Augusto Pinochet – kommet under press, og det måtte åpnes for en folkeavstemning der velgerne skulle si ja eller nei til å la generalen sitte i åtte år til.

Den videre historien kjenner vi: Neisiden vant 56 prosent av stemmene, og Pinochet tapte det påfølgende presidentvalget. Senere ble han arrestert i London, beskyldt for underslag og grove brudd på menneskerettighetene.

Når et voldelig, diktatorisk regime går i oppløsning til fordel for et spirende demokrati, byr det seg to alternativer: enten

å nærmest tvinge fram tilståelser – som i Sør-Afrika etter apartheid – eller å sette en tykk strek over hele den grymme fortiden – slik man gjorde i Spania etter general Francos død.

Hvor øredøvende denne stillheten er, oppdaget den spanske dommeren Baltasar Garzón nylig. Han ble suspendert fra sin stilling fordi han ville undersøke et par massegraver i hjemlandet,

som stammet fra Franco-regimet. Dette er ironisk nok mannen som i sin tid utstedte den internasjonale arrestordren på Pinochet.

Valgstrategi

Med filmen *Stem nei* tar den chilenske filmskaperen Pablo Larraín oss tilbake til den første folkeavstemningen, som i praksis førte til militærdiktaturets fall.

Siden det for de færreste ville knytte seg noen spenning til selve valgets utfall, har regissøren i stedet konsentrert seg om et annet interessant dilemma: Hvordan skal revolusjonære ledere og moderate demokrater henvende seg til massene i et undertrykkende diktatur? Og hvordan bør man egentlig drive valgkamp når så godt som alle er førstegangselgere?

I filmen møter vi en ung reklamemann, spilt av velkjente Gael García Bernal, som mot sin sjefs vilje lar seg engasjere i en reklamekampanje for Pinochet-motstanderne. Regimet har nemlig åpnet for en slags duell med opposisjonen, ved at begge sider fritt skal få presentere sitt budskap på TV i 15 minutter hver dag i én måned.

Fra første stund er René, som han heter, i konflikt med flere av sine oppdragsgivere, som består av kommunister og andre som har kjent diktaturet på kroppen. Mange av veteranene ønsker å benytte muligheten til å avsløre den brutale sannheten om regimet, men René mener det vil være bedre å legge vekt på et positivt budskap om en håpefull framtid.

Da han smått om senn presenterer en neikampanje som ligner på en Coca Cola-reklame, vekker det reaksjoner i den gamle garde. Generasjonene snakker ikke samme språk.

Men problemene er ikke løst selv om man får bestemt seg for om man skal satse på skremsler eller håp, for så må det jo avgjøres hvilket nivå man skal legge kommunikasjonen på. Dette er et spørsmål som kan knyttes opp mot politisk propaganda generelt, og det er ikke overraskende at man bruker reklamebyråer til slikt arbeid.

Det finnes også mange tankevekkende eksempler på politiske budskap pakket inn i populærkultur. Et av dem er svenske Sjöwall & Wahlöö sine ti kriminalromaner (1965-75,) som fikk stadig mer venstreradikal slagside ettersom serien skred fram.

Et annet er – passende nok – et chilensk politisk skrift i essayform, kalt *Hvordan lese Donald Duck*. Dette er et pionérarbeid fra 1972 om kulturimperialisme og underholdnings-industri rettet mot barn, der Disneys trang til å gjengi kapitalistisk ideologi, analyseres av forfatterne Ariel Dorfman og Armand Mattelart.

Latinamerikansk kontekst

Stem nei forsøker på ingen måte å glatte over diktaturets grusomheter, men den understreker at også et slikt regime har sine støttespillere i folket og dermed ikke nød-

Siden det ville knytte seg liten spenning til selve valgets utfall, har regissøren i stedet konsentrert seg om et annet interessant dilemma.

Omtalt film.

STEM NEI
Regi: Pablo Larraín
Chile, 2012
Premiere 8. februar

skygge

CHILE: Filmen *Stem nei* er basert på virkelige hendelser, og for å fange tidskoloritten har regissør Pablo Larraín valgt å bruke et tv-kamera som var vanlig på 1980-tallet.

vendigvis er dømt til nederlag i et fritt valg.

Filmen forstås best i en latinamerikansk kontekst, der de politiske motpolene lenge ble innehatt av kuppemakeren Pinochet og den kubanske geriljakrigheren Fidel Castro. Men mens Castro har basert enormt mye av sin retorikk på anti-imperialisme med brodd mot USA, har det motsatte vært tilfelle i Chile: Det er en kjent sak at CIA og Henry Kissinger bisto generalene i kuppet mot Allende, og Pinochet selv var som en

Washington-skolert nyliberalist å regne.

Men disse frontene er blitt litt polert med årene. I chilensk litteratur på 1990-tallet oppsto det en litterær retning kalt McOndo, et ordspill basert på den colombianske forfatteren García Márquez' fiksjonsby Macondo, samt McDonald's, Macintosh og *condo*, begreper som til sammen reflekterer en mer amerikanisert og MTV-inspirert virkelighet.

Også *Stem nei* preges på et vis av en be-

hørig historisk avstand til stoffet, noe som nettopp åpner for et litt skjevt blikk på slike dype konflikter. Man lever jo nå i en såkalt ironisk tidsalder. De radikale anti-*gringo* holdningene, som preget Latin-Amerika så lenge, er mange steder (men langt fra overalt) blitt erstattet av en mer pragmatisk politikk, smurt av økende konsumdrevet velstand. I dette perspektivet kan det sies at reklamebyråene vant til slutt, noe det må være lov til å være litt misfornøyd med. ■